

Розділ 4. Облік, аудит та оподаткування

УДК 336.64:658.1

DOI: 10.31732/2663-2209-2020-60-47-56

КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Румик І.І.

д.е.н., доцент, доцент кафедри національної економіки та фінансів, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, тел.: (044)-455-56-90, e-mail.: ihorrumyk@yahoo.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

CONTROLLING IN THE SYSTEM OF FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Rumyk I.

Doctor of Science (Economics), Associate professor of national economy and finance department, "KROK" University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, tel.: (044)-455-56-90, e-mail.: ihorrumyk@yahoo.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню актуальних питань управління фінансовою безпекою підприємств за допомогою контролінгу. Здійснено теоретичний аналіз підходів до управління фінансовою безпекою підприємств. Розглянуто принципи, функції та види контролінгу. Обґрунтовано доцільність дослідження фінансової безпеки підприємств із застосуванням контролінгу як функціональної системи управління за відхиленнями. Використано системний підхід для дослідження наукових підходів щодо управління фінансовою безпекою на основі контролінгу. Значна увага приділена аналізу функцій і завдань контролінгу у сучасних нестабільних умовах економічного розвитку підприємств. За допомогою методу системного аналізу оцінено теоретично-методологічні підходи до розуміння сутності контролінгу в управлінні фінансовою безпекою підприємств. Виявлено особливості у наукових підходах різних учених щодо суті фінансової безпеки та формуванні фінансової стратегії підприємств. Проаналізовано причини застосування на сучасних підприємствах контролінгу та завдання, які він покликаний вирішити. Розкрито роль та значення управління фінансовою безпекою підприємств за допомогою сучасного інструментарію контролінгу, який складається з контрактних зобов'язань, що дають можливість забезпечити ефективний механізм прийняття управлінських рішень щодо підприємства та його контрагентів чи інших фінансових установ. На основі цього запропонований методичний підхід до управління системою фінансової безпеки підприємств, в основі якого знаходиться досягнення запланованих фінансових інтересів у майбутньому від дій з контрактними зобов'язаннями за допомогою використання концепції «управління за відхиленнями». Для оцінки фінансової безпеки запропоновано використовувати стандартну методику аналізу фінансового стану та «золоте економічне правило» розвитку підприємств, що дало можливість визначити контролінг як ефективний інструмент комплексного управління фінансовою безпекою. Використання пропозицій підприємствами різних організаційно-правових форм дозволить забезпечити фінансові інтереси та стабільний фінансовий стан, підвищити ефективність та конкурентоздатність господарської діяльності.

Ключові слова: контролінг; фінансова безпека; управління; система; підприємство.

Формули: 0; рис.: 1; табл.: 1, бібл.: 20.

Annotation. The article is devoted to the study of topical issues of financial security management of enterprises through controlling. Theoretical analysis of approaches to financial security management of enterprises is carried out. The principles, functions and types of controlling are considered. The expediency of the study of financial security of enterprises with the use of controlling as a functional management system for deviation is substantiated. A systematic method is used to study scientific approaches to financial security management based on controlling. Considerable attention is paid to the analysis of functions and tasks of controlling in modern unstable conditions of economic development of enterprises. Using the method of systematic analysis, theoretical and methodological approaches to understanding the essence of controlling in the management of financial security of enterprises are evaluated. The peculiarities in the scientific approaches of different scientists of the essence of financial security and the formation of financial strategy of enterprises are revealed. The reasons for the use of controlling in modern enterprises and the tasks

it is designed to solve are analyzed. The role and importance of financial security management of enterprises with the help of modern controlling tools, which consists of contractual obligations, which allow to provide an effective mechanism for making management decisions about himself and his counterparties or other financial institutions. Based on this, a methodical approach to the management of the financial security system of enterprises is proposed, which is based on the achievement of planned financial interests in the future from actions with contractual obligations using the concept of «deviation management».

Key words: *controlling; financial security; management; system; enterprise.*

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 1; bibl.: 20.

Постановка проблеми. У сучасних нестабільних умовах розвитку економіки та появи нових викликів для діяльності суб'єктів підприємницької діяльності успішне їх функціонування в значній мірі залежить від якісної, надійної та ефективної системи фінансової безпеки підприємств. Потреба у вивченні та науковому розвитку цього питання існувала завжди, однак актуалізувалась у зв'язку з намаганнями України перейти до ринкової економіки та сповідувати її принципи щодо безпечної діяльності підприємств.

Практика функціонування та наукові дослідження доводять, що переважна більшість українських суб'єктів господарювання потребують обґрунтованої та дієвої методики оцінки й управління фінансовою безпекою. Це обумовлюється необхідністю постійної адаптації організаційно-економічного та управлінського механізмів діяльності підприємств до сучасних умов господарювання, розробки плану дій під час карантинних заходів у зв'язку з пандемією коронавірусу, високим рівнем конкуренції та досить великою кількістю збиткових і збанкрутілих підприємств в Україні.

Таким чином, фінансова безпека підприємств має стратегічне значення для утримання стабільних позицій на ринку та об'єктивно потребує обґрунтування практичних заходів щодо управління нею на основі сучасних методів управління, зокрема контролінгу, диверсифікації ризиків, використання фінансових інструментів, підвищення стійкості за рахунок ефективної організації виробництва, доступу до новітніх технологій і довгострокових вкладень з врахуванням структурних змін в економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою проблемою будь-якої економічної системи, в тому числі економічного механізму підприємства, є забезпечення ефективного та стабільного її функціонування. З огляду на багатоваріантність економіки, мінливі та висококонкурентні умови діяльності, актуальними стають питання стабільного та безпечної розвитку підприємств.

Аналіз публікацій з проблем фінансової безпеки свідчить про те, що вона розглядається на різних ієрархічних рівнях, а саме: окремого індивідуума, домашнього господарства, населення, суб'єктів господарювання різних організаційних форм, галузей господарського комплексу, регіонів, окремих секторів економіки, держави та міждержавних утворень, світового співтовариства в цілому [1], однак, здебільшого, перевага надається фінансовій безпеці держави. Вагомий внесок у теорію і практику, а також у методологію таких досліджень внесли вітчизняні та зарубіжні вчені І. Бланк [2], С. Васильчак [3], К. Горячева [4], В. Грушко [5], А. Дайле [6], К. Друрі [7], О. Кириченко [8], О. Пластун [9], R.J. Taffler [10], E. Wymeersch [11] та інші.

Проте, незважаючи на значну кількість теоретичних і практичних напрацювань у вирішенні цієї проблеми, питання ефективної реалізації функцій внутрішнього контролю фінансової безпеки підприємств потребують детальнішого обґрунтування з врахуванням сучасних змін та умов функціонування.

Фінансова безпека суб'єктів господарювання є складовою частиною їх економічної безпеки. На думку Кракос Ю.Б. і Разгон Р.О., її значимість не залежить від галузевої специфіки

підприємства та може бути визначена як стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів, що виражається в максимізації прибутку та підвищенні рентабельності діяльності підприємства, якості використаних основних і оборотних активів, структури капіталу [12].

Єрмошенко М.М. вважає, що одним із головних чинників організації фінансової безпеки підприємства є організація її управління. Відповідно до цього під управлінням системою фінансової безпеки підприємства розуміється свідомий цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління підприємством системою його безпеки на суб'єкти безпеки, який здійснюється з метою направлення їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів фінансової діяльності [13].

На думку В.М. Антоненко, під управлінням фінансовою безпекою підприємства розуміють систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з забезпеченням захисту його пріоритетних фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз [14].

При трактуванні суті фінансової безпеки та визначенні її стратегії багато науковців використовують поняття «фінансові інтереси». Так, І.О. Бланк доводить, що головним фінансовим інтересом підприємства є максимізація добробуту його власників у поточному і перспективному періоді, що забезпечується шляхом максимізації його ринкової вартості [2].

Однак, незалежно від мети діяльності підприємства, системою управління прибутком підприємства може виступати контролінг, який орієнтує зусилля підприємства на досягнення поставлених цілей [7]. «Контролінг являє собою концепцію управління підприємством, спрямовану на з'ясування всіх шансів й ризиків в діяльності підприємства», переконує А. Дайле [6].

Слід зауважити, що вивчення проблем контролінгу фінансових процесів на підприємствах носить досить

фрагментарний характер. В Україні замало монографічних та науково-практичних публікацій, в яких би контролінг безпосередньо розглядався як елемент фінансової безпеки підприємств.

У зв'язку з цим, дослідження впливу контролінгу на фінансову безпеку підприємств та вибір ефективної системи управління є надзвичайно актуальним завданням, яке потребує застосування відповідних теоретико-методологічних підходів та напрацювання практичних рекомендацій з метою забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання в умовах динамічного й невизначеного середовища.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні методичних підходів щодо впливу контролінгу на фінансову безпеку підприємств у сучасних мінливих умовах багатовекторної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку українських підприємств першочерговим завданням їх керівництва є формування дієвої системи фінансової безпеки. Набагато легше боротися з причинами можливих майбутніх проблем, аніж з банкрутством як їх наслідком.

Для цього підприємствам слід знаходити можливості для створення дієвої системи фінансової безпеки, що забезпечує своєчасне проведення економічної діагностики, допомагає визначити оптимальні фінансові інструменти, методи та важелі, впроваджує обов'язковий контроль за фінансово-господарською діяльністю та оцінку її результатів.

Управління фінансовою безпекою підприємства для забезпечення його антикризового стану за допомогою контролінгу дозволяє вчасно оцінити стан підприємства та приймати оптимальні управлінські рішення щодо ефективного використання фінансових ресурсів. Необхідність застосування на сучасних підприємствах контролінгу пояснюється такими причинами:

- підвищення нестабільності зовнішнього середовища ставить додаткові вимоги до системи управління підприємством;
- зміщення акценту з контролю минулого на аналіз майбутнього;
- збільшення швидкості реакції на зміни зовнішнього середовища, підвищення гнучкості підприємства;
- необхідність у безперервному відстеженні змін, що відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищах підприємства;
- необхідність продуманої системи дій із забезпечення життєздатності підприємства та запобігання кризових ситуацій;
- ускладнення систем управління підприємством вимагає механізму координації всередині системи управління;
- наявність великої кількості інформації, але відсутність релевантної інформації

вимагає побудови спеціальної системи інформаційного забезпечення управління;

- прагнення до синтезу діяльності [15].

Основними функціями контролінгу на підприємствах з точки зору їх фінансової безпеки можна визначити: аналіз й управління витратами і фінансовим результатом; отримання інформації, вивчення її та перетворення в рекомендації для прийняття керівництвом ефективних управлінських рішень.

Слід зазначити, що управління системою фінансової безпеки підприємств різних організаційно-правових форм незалежно від виду діяльності з застосуванням інструментарію контролінгу спрямоване на вирішення завдань (рис. 1):

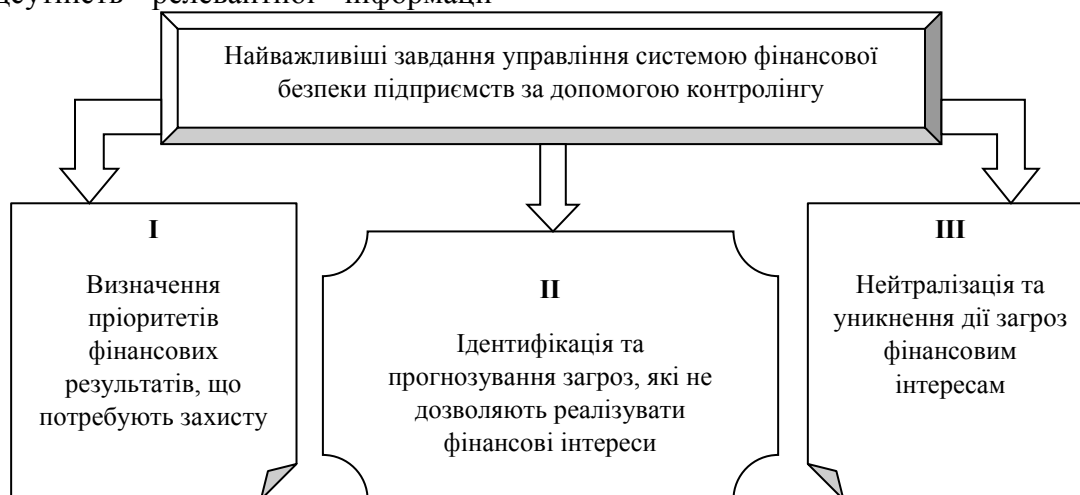

Рис. 1. Завдання управління системою фінансової безпеки підприємств

Джерело: власні дослідження автора

Досягнення цих трьох завдань дозволяє максимізувати ринкову вартість підприємства, ідентифікувати загрози, оцінити ймовірність їх настання та деструктивний вплив на фінансовий результат, визначити можливий фінансовий збиток та вибрати найефективніші способи, що його мінімізують.

В основі управління фінансовою безпекою підприємства за допомогою контролінгу знаходиться інструментарій, який складається з контрактних зобов'язань, що дають можливість

забезпечити ефективний механізм прийняття управлінських рішень щодо підприємства та його контрагентів чи інших фінансових установ. До таких зобов'язань відносять:

- розрахунково-платіжні грошові інструменти, зокрема широко поширені платіжні доручення, акредитиви, чеки тощо;
- кредитні інструменти, до яких можна віднести банківські, комерційні, споживчі та інші договори з кредитування, векселі;
- депозитні інструменти, такі як депозитні договори з банківськими

установами, кредитними спілками, депозитні банківські сертифікати;

- інвестиційні інструменти, зокрема інвестиційні сертифікати інститутів спільного інвестування, акції, в тому числі венчурних компаній, тощо;

- інструменти страхування, наприклад страхові договори, обов'язкові та добровільні страхові поліси та інші;

- спеціальні ощадні інструменти, такі як договори недержавного пенсійного страхування, пенсійні програми та контракти.

Таке різноманіття дозволяє обирати саме ті контрактні зобов'язання, управління якими як окремо, так і в цілому забезпечує максимальну фінансову безпеку підприємствам шляхом формування відібраних пакетів (портфелів) інструментів відповідно до обраної фінансової стратегії.

Для досягнення запланованих фінансових інтересів у майбутньому від дій з контрактними зобов'язаннями необхідно використовувати концепцію «управління за відхиленнями». З огляду на застосування контролінгу на підприємствах, базовим принципом цієї концепції є своєчасне оперативне порівняння нормативних (планових) і

реальних (фактичних) показників для розрахунку величини відхилень між ними, визначення їх взаємозв'язків і взаємозалежності з метою ідентифікації, оцінки та впливу на ключові причини та фактори, що нормалізують діяльність суб'єкта господарювання.

Принцип регулювання за відхиленням при дослідженні системи управління фінансової безпеки підприємств ще називають принципом зворотнього зв'язку. Це відбувається завдяки тому, що керуючий вплив формується на основі статистично-інформаційних даних про відхилення параметрів величини, що регулюється, від наперед заданого значення.

Для реалізації цього принципу в регулюючій системі (система фінансової безпеки підприємства) необхідно проводити порівняльний аналіз фактичного значення регульованої величини з заданими значеннями. Завдяки цьому з'являється можливість ефективно управляти системою, залежно від результатів порівняння.

Розглянемо приклад системи управління за відхиленнями (рис. 2).

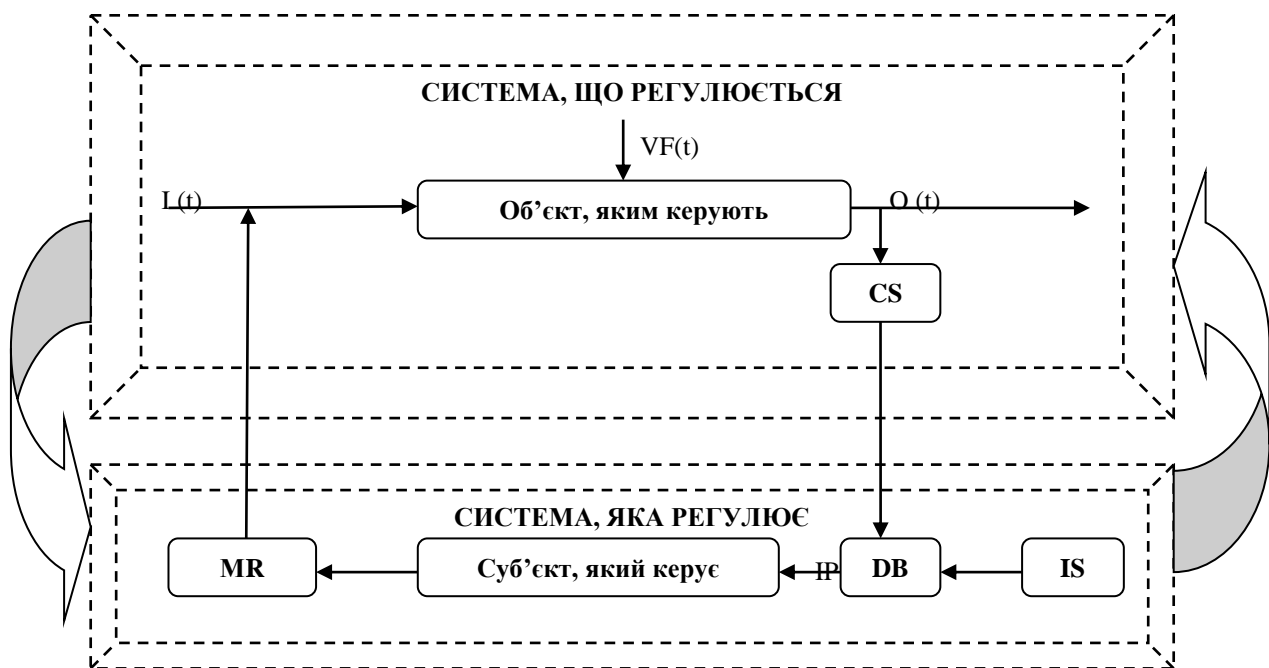

Рис. 2. Функціональна система управління за відхиленнями на підприємствах
Джерело: побудовано автором на основі [16]

Як видно з рис. 1, функціональна система управління за відхиленнями представлена двома блоками.

До першого блоку «Система, що регулюється» входять: об'єкт, яким керують (який регулюють); система контролю (Control System) вхідного параметру (Input) та вихідного (регульованого) параметру (Output); змінні фактори, що спричиняють вплив на систему (Variable Factors) та поточні значення параметрів системи фінансової безпеки підприємства (Current Parameters).

До другого блоку «Система, яка регулює» входять: механізм регулювання системи (Mechanism of Regulation); дані, що порівнюються і аналізуються (Data Base); система, що задає вхідні імпульси (Input System) за визначеними вхідними параметрами (Input Parameters); дельта-параметри (Δ Parameters) як залишкову різницю між поточними та заданими вхідними параметрами.

Взаємозв'язок між блоками забезпечується через керуючий вплив (Variable Regulation) механізму регулювання на вхідні параметри досліджуваної системи фінансової безпеки. Система контролю забезпечує вимірювання абсолютних значень регульованої величини параметрів і продукування їх поточних значень.

Система управління за відхиленнями працює досить просто. При відхиленнях регульованої величини від заданого значення параметру формуються дельта-параметри, які після порівняння, аналізу та коригування за прийнятим алгоритмом приймаються до впровадження через механізм регулювання. За допомогою останнього здійснюється вплив на значення вхідних параметрів до тих пір, поки не відбудеться співпадіння заданого параметру з поточним і зникне відхилення, тобто буде виконана умова $\Delta P=0$.

Запропонований принцип управління за відхиленнями є досить ефективним і універсальним інструментом контролінгу, що дозволяє врахувати всі впливи на фінансову безпеку підприємств, здійснювати оперативне управління та

дотримуватися правила щодо допустимо малого відхилення від заданого параметру, незалежно від причин його появи.

Слід зазначити, що при швидкоплинних змінах вхідних впливів на фінансову безпеку підприємства, форс-мажорних обставинах і важкопередбачуваних подіях, а також порівняно тривалий проміжок часу фіксації їх наслідків система такого управління буде не встигати надавати реакцію у відповідь, що призведе до нестійкого стану фінансової безпеки підприємств і погіршення фінансових результатів об'єкту керування.

Таким чином, контролінг у системі управління фінансової безпеки підприємств є регулюючою та керуючою системою, що здійснює координацію зв'язків між формуванням інформаційної бази вхідних параметрів, аналізом, плануванням і проведенням внутрішнього контролю. Завдяки контролінгу забезпечується концентрація контрольних дій на пріоритетних напрямках фінансової безпеки підприємств, своєчасне виявлення відхилень поточних показників від планових і прийняття оперативних управлінських рішень щодо приведення їх до рекомендованих (нормативних) значень.

При дослідженні ролі та значення контролінгу в системі управління фінансовою безпекою підприємств важливе значення має аналіз окремих його видів (табл. 1).

Поряд з виділенням основних видів і сфер контролінгу фінансової безпеки підприємств визначають його функції, через які здійснюється певний вплив на об'єкт управління з метою досягнення поставлених цілей суб'єкта господарської діяльності:

- спостереження за ходом реалізації та досягнення поставлених завдань і нормативів, встановлених системою планування для забезпечення фінансової безпеки;
- вимір ступеня відхилення поточного стану фінансової безпеки підприємств від прогнозного;

- проведення діагностики відхилень від планових показників стану фінансової безпеки та виявлення причин зниження темпів фінансового розвитку підприємств;
- розробка та швидка реалізація оперативних управлінських рішень щодо відновлення фінансової безпеки підприємств, приведення у відповідність

- до планових показників і поставлених цілей фінансового розвитку;
- корегування при необхідності окремих цілей і показників системи фінансової безпеки підприємств у зв'язку зі суттєвими змінами зовнішнього середовища та внутрішніх умов господарської діяльності, кон'юнктури фінансового ринку.

Таблиця 1

Види контролінгу фінансової безпеки підприємства

Види контролінгу	Характеристика сфер застосування	Період проведення
Оперативний	Реалізація планових показників бюджетів, прямо чи опосередковано пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки	Тиждень, декада, місяць
Поточний	Реалізація планових показників поточних бюджетів, прямо чи опосередковано пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки	Місяць, квартал
Стратегічний	Реалізація цільових показників прогнозних бюджетів, прямо чи опосередковано пов'язаних із стратегічними завданнями забезпеченням фінансової безпеки	Квартал, рік

Джерело: власні дослідження автора

Успішне виконання функцій контролінгу забезпечує максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності [17], що є основою фінансової безпеки підприємств, яка вимірюється відповідними показниками. Важливими є не тільки ці показники, але й їх порогові значення. Адже не дотримання нормативних значень веде до погіршення фінансової безпеки підприємств.

Для оцінки фінансової безпеки використовують стандартну методику аналізу фінансового стану та «золоте економічне правило» розвитку підприємств:

Темп зростання прибутку > Темп зростання обсягу продажів >
 > Темп зростання активів > 100%

Серед основних показників фінансового стану, що можуть становити загрози фінансовій безпеці підприємства, виділяють:

- можливість втрати ліквідності – коефіцієнт поточної ліквідності;
- можливість втрати фінансової незалежності – коефіцієнт автономії та значення плеча фінансового левериджу;

- можливість втрати дохідності, здатності до самокупності та розвитку, зниження ефективності діяльності підприємства – рентабельність активів і власного капіталу;

- загроза старіння основних засобів за рахунок «проїдання» амортизаційного фонду – рівень інвестування амортизації;

- загроза нестійкого розвитку в результаті недотримання «золотого економічного правила» – співставлення зростання виручки, прибутку та активів;

- загроза накопичення непогашених боргів через уповільнення інкасації дебіторської заборгованості – коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості;

- загроза використання неефективної кредитної політики у частині дебіторсько-кредиторської заборгованості – співвідношення коефіцієнтів обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей;

- загроза неплатоспроможності – показник достатності грошових коштів;

- загроза зниження дохідності та ринкової вартості – співвідношення показника середньозваженої вартості капіталу та рентабельності активів;

- загроза зниження вартості підприємства – показник економічної доданої вартості [17].

Отже, вважаємо, що вищеперераховані показники та їх граничні значення є орієнтирами фінансової безпеки підприємств у системі управління нею.

В залежності від масштабів і організаційної структури підприємства функцію контролінгу може виконувати як одна людина, так і цілий підрозділ, але обов'язковим є підпорядкування фінансового контролера чи служби контролінгу вищому рівню управління, оскільки ця служба є радником керівника підприємства [18].

За темпами впровадження контролінгу в систему управління підприємства відомі декілька підходів [19]:

1. «Малими кроками» – передбачає незначні повільні перетворення в існуючій структурі управління. За такого підходу, як правило, немає великого протистояння з боку персоналу підприємства, проте недоліком є затягування періоду реорганізації та можливе не досягнення поставлених цілей і припинення впровадження контролінгу взагалі.

2. «Бомбометання» – передбачає інтенсивну швидку реорганізацію існуючої системи управління. В результаті виникає небезпека активного протистояння впровадженню контролінгу, але при цьому перевагою є швидке впровадження механізму контролінгу в діяльність підприємства.

3. «Планова еволюція» – найприйнятніший підхід для впровадження контролінгу в систему управління, оскільки дає змогу знизити протистояння новим змінам в діяльності та структурі підприємства і поєднує в собі переваги двох попередніх підходів. При цьому на підприємстві формується концепція системи контролінгу, розробляється проєкт впровадження контролінгу, який в свою чергу поділяється на окремі стадії, етапи та заходи з чіткими цілями та строками щодо впровадження контролінгу [19].

Дослідження підходів контролінгу та його особливостей як системи управління дає підстави визначити його як ефективний інструмент забезпечення фінансової безпеки підприємства, який:

1. Дозволяє виявляти проблемні зони та ризики, а також розробляти заходи щодо їх попередження.

2. Сприяє вирішенню завдань управління фінансовою безпекою, що в значній мірі базується на ефективній і своєчасній роботі з інформацією та потребує потужного економіко-аналітичного інструментарію її обробки з огляду на значну потребу в координації дій з управління різноманітними ризиками підприємства.

3. Дозволяє отримувати інформацію про загрози, здійснювати моніторинг і фінансовий аналіз, що досить важко виконати при традиційних методах управління підприємством.

4. Вимагає розробки особливого механізму, за допомогою якого здійснюється комплексне управління ризиками на основі інтегрованого підходу та поєднання відповідних аспектів господарської діяльності підприємства та управлінських підходів.

5. Сприяє створенню спеціалізованої інформаційно-когнітивної системи управління фінансовою безпекою.

6. Здійснює методичну та консультативну підтримку з питань управління фінансової безпеки підприємства.

7. Відслідковує всі поточні та потенційні негативні зміни на підприємстві, що привели чи можуть привести до відповідних ризиків, на основі їх аналізу надає повну інформацію керівництву для прийняття відповідних управлінських стратегічних рішень щодо фінансової безпеки.

Таким чином, на нашу думку, специфічні принципи, функції, механізм та інструментарій, на яких будується система контролінгу, мають бути зорієнтовані на комплексне управління фінансовою безпекою підприємств.

Висновки. Використання контролінгу при управлінні фінансовою безпекою підприємств позитивно впливає на фінансовий стан, виявляє додаткові можливості, приховані резерви підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності.

Дослідження показали, що впровадження на підприємствах системи контролінгу дозволяє суттєво підвищити ефективність всього процесу управління фінансовою безпекою, сконцентрувати контрольні заходи на пріоритетних напрямках фінансової роботи, забезпечити прийняття своєчасних управлінських рішень, спрямованих на досягнення фінансової стабільності підприємств. Слід також визначити раціональне співвідношення між різними видами контролінгу та можливості їх взаємозаміни чи взаємодоповнення.

У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають подальші дослідження механізмів покращення фінансової безпеки підприємств.

Література:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека держави. *Фінанси України*. 1996. № 11. С. 19-34.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия: монография. Киев: Ника-Центр, Эльга, 2004. 784 с.
3. Васильчак С. В., Процикевич Н. В. Управление финансовой безопасностью предприятия. *Научный вестник НЛТУ Украины*. 2011. Вып. 21 (18). С. 149-153.
4. Горячева К. С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Менеджер*. 2004. № 2 (28). С. 96-103.
5. Грушко В. І., Лаптев С. М., Кошембар Л. Фінансова безпека бізнесу: податковий аспект. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2010. 256 с.
6. Дайле А. Практика контролінгу: пер. з нім. / під ред. М.Л. Кукашевича, Е.Н. Тихоненкової. Москва : Фінанси і статистика, 2001. 336 с.
7. Друри К. Управленческий и производственный учет : учебник / Пер. с англ. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 1071 с.
8. Кириченко О. А., Кім Ю. Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12. С. 43-57.
9. Пластун О. Л. Ключові напрямки розвитку системи безпеки суб'єктів підприємництва.

Механізм регулювання економіки. 2012. № 4. С. 206-214.

10. Taffler R. J. The assessment of company solvency and performance using a statistical model. *Accounting and business research*. Autumn 1983.

11. Wymeersch E. Corporate governance and financial stability. *IMF Working Paper Series*. 2008. WW/08/11. P. 1-13.

12. Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2008. № 1. С. 86-96.

13. Єрмошенко М. М. Шляхи взаємного впливу фінансової безпеки держави і підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (25-26 листопада 2004 р.)*. Суми: УАБС НБУ, 2004. 132 с.

14. Антоненко В. М., Портнова Г. О. Методичні підходи до аналізу фінансової безпеки підприємств паливно-енергетичного комплексу України. *Научные труды ДонНТУ*. 2009. Вып. 36-1. С. 297-293.

15. Сопко В. В., Ромашко О. М. Контролінг як засіб забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні питання економіки*. 2012. №2. (128) С. 176-179.

16. Іванов А. О. Теорія автоматичного керування: підручник. Дніпропетровськ : Національний гірничий університет. 2003. 250 с.

17. Пилипенко О. О. Запровадження системи фінансового контролінгу на підприємстві. *Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні: матеріали науково-практичної конференції (13 грудня 2017)*. Київ: ТНУ, 2017. С. 299-302.

18. Карминский А. М., Оленев Н. И., Примак А.Г., Фалько С. Г. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях. Москва : Финансы и статистика, 1998.

19. Партин Г. О., Гирик. Г. Т. Завдання та основні функції фінансового контролінгу на підприємстві. *Научный вестник НЛТУ Украины*. 2013. № 23(8). С. 272-278.

20. Контроллинг: учебник / А.М. Карминский, С.Г. Фалько, А.А. Жевага и др.; под ред. А.М. Карминского, С.Г. Фалько. Москва: Финансы и статистика, 2006. 336 с.

References:

1. Baranovskyi, O.I. (1996), "Financial security of the state", *Finansy Ukrainy*, № 11, pp. 19-34.
2. Blank, I.A. (2004). *Upravlenie finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* [Enterprise financial security management], Nika-Tsentr, Elga, Kyiv, Ukraine, 784 p.
3. Vasylychak, S.V. & Protsykevych, N.V. (2011), "Management of financial security of the enterprise", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, №21 (18), pp. 149-153.

4. Horiacheva, K.C. (2004), "Formation of the mechanism of ensuring financial security of the enterprise", *Menedzher*, №2 (28), pp. 96-103.
5. Hrushko, V., Laptiev, S. & Koshembar, L. (2010), *Finansova bezpeka biznesu: podatkovyi aspekt* [Financial security of business: the tax aspect], KROK University, Kyiv, Ukraine, 256 p.
6. Daile, A. (2001), *Praktyka kontrolinhu* [Controlling practice], *Finansy i statystyka*, Moscow, Russia, 336 p.
7. Druri, K. (2002), *Upravlencheskiy i proizvodstvennyy uchet* [Management and production accounting], YuNITI-DANA, Moscow, Russia, 1071 p.
8. Kyrychenko, O.A. & Kim, Yu.H. (2008), "Methodological bases of economic security of economic entities in transformational economy", *Aktualni problemy ekonomiky*, № 12, pp. 43-57.
9. Plastun, O.L. (2012), "Key directions of development of the security system of business entities", *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, № 4, pp. 206-214.
10. Taffler, R.J. (1983). The assessment of company solvency and performance using a statistical model. *Accounting and business research*.
11. Wymeersch, E. (2008). Corporate governance and financial stability. *IMF Working Paper Series*, WW/08/11, 1-13.
12. Kpakoc, Yu.B. & Pazghon, P.O. (2008), "Management of financial security of enterprises", *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, № 1, pp. 86-96.
13. Yepmoshenko, M.M. (2004), "Ways of mutual influence of financial security of the state and the enterprise", *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy* [Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine], Zbirnyk tez dopovidei VII Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii [Collection of abstracts of the VII All-Ukrainian scientific-practical conference], UABC NBU, Sumy, Ukraine, 132 p.
14. Antonenko, V.M. & Portnova, H.O. (2009), "Methodical approaches to the analysis of financial security of the enterprises of the fuel and energy complex of Ukraine", *Nauchnye trudy DonNTU*, №36-1, pp. 297-293.
15. Sopko, V.V. & Romashko, O.M. (2012), "Controlling as a means of ensuring the system of economic security of the enterprise", *Aktualni pytannia ekonomiky*, №2(128), pp. 176-179.
16. Ivanov, A.O. (2003), *Teoriia avtomatichnoho keruvannia* [Theory of automatic control], Natsionalnyi hirnychiy universytet, Dnipropetrovsk, Ukraine, 250 p.
17. Pylypenko, O.O. (2017), "Introduction of a financial controlling system at the enterprise", *Teoretychni aspekty ta praktychni problemy upravlinnia, ekonomiky ta pryrodokorystuvannia v Ukraini* [Theoretical aspects and practical problems of management, economy and nature management in Ukraine], *Materialy naukovopraktychnoi konferentsii* [materials of the scientific-practical conference], TNU, Kyiv, pp. 299-302.
18. Karminskiy, A.M., Olenev, N.I., Primak, A.G. & Falko, S.G. (1998), *Kontrolling v biznese. Metodologicheskie i prakticheskie osnovy postroyeniya kontrollinga v organizatsiyakh* [Controlling in business. Methodological and practical foundations of building controlling in organizations], *Finansy i statistika*, Moscow, Russia.
19. Partyn, H.O. & Hyryk, H.T. (2013), "Tasks and main functions of financial controlling at the enterprise", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, №23(8), pp. 272-278.
20. Karminskiy, A.M., Falko, S.G. & Zhevaga, A.A. (2006), *Kontrolling* [Controlling], *Finansy i statistika*, Moscow, Russia, 336 p.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2020 р.